

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ongehinderd door enige lectuur terzake, over hem, zoals Grunberg (2007) opmerkt, te lezen, te praten en te lachen. Als uw liefde voor de psychoanalyse een doortastende lectuur van deze *Werken* overleeft, zal ze minder blind zijn. Als uw haat tegen de psychoanalyse het even doortastend lezen van de *Werken* doorstaat, zal ze minder kwaadaardig zijn. Gelezen hebben brengt verantwoordelijkheid met zich mee, die een lichtzinnig oordelen niet goed verdraagt. Een publicatie als deze helpt Freud de onderbouwde kritiek te gunnen die *hij* verdient, niet de onbezonnen kritiek (loosheid) die *wij* om een of andere reden nodig hebben en koesteren. Laat me deze peritekstuele bijdrage afronden met een citaat waarmee de bezorger zelf zijn verantwoording afsluit (deel 11, p. 12): «Elke vertaling, van welke tekst dan ook, vertoont de neiging sneller te verouderen dan een origineel geschreven tekst. Tegen dat onaangename verschijnsel kan een vertaler, redacteur of bezorger zich nauwelijks wapenen, maar met een gezonde dosis dienstbaarheid en nederigheid en veel gezwoeg en geploeter mag hij hopen dat het verouderingsproces enkele tientallen jaren wordt vertraagd. En met die vrome hoop zend ik Freuds *Werken*, een monument in de cultuur van ons avondsland, de wereld in.» Het is nu vooral aan de lezer om aan deze vertraging van de veroudering bij te dragen.

Noten

- 1 De cd-rom is niet afzonderlijk verkrijgbaar, enkel bibliotheken en andere instellingen kunnen bij de uitgever een licentie aanvragen.
- 2 Wie zich meer wil informeren over wat er zoal komt kijken bij het vertalen en uitgeven van Freud in het Nederlands: zie Greven (2006a en 2006b).
- 3 Een uitzondering hierop vormt de vertaling van het *Entwurf*, die in belangrijke mate afwijkt van de in 1992 elders gebrachte vertaling door de Vlaamse analytici Van de Vijver en Geerardyn. Zie Freud (1992).

Literatuur

- DE GROEF, J. (2006). Freuds ambassadeur in het Nederlands — Een vraaggesprek met Wilfred Oranje. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 12, 50-57.
- FREUD, S. (1992). *Ontwerp van een natuurwetenschappelijke psychologie*. Vertaling en inleiding G. Van de Vijver en F. Geerardyn. Gent: Idesca.
- GREVEN, E. (2006a). Freud uitgeven. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 12, 81-91.
- GREVEN, E. (2006b). *Freud uitgeven*. Amsterdam: Boom.
- GRUNBERG, A. (2007). De barbaren zijn wij. *NRC Handelsblad*, 30 maart 2007, p. 29.
- SCHALKWIJK, F. (2007). Freudjaar 2006: het feest is afgelopen. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 13, 40-51.
- SCHÖNAU, W. (2006). Freudregisters, Over het maken van. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 12, 37-49.
- THYS, M. (1990). Freud in het Nederlands. *Boekengids*, 68, 20-26.

Karl Abraham als beginner

Bespreking van

Claudia Frank, Ludger M. Hermanns & Helmut Hinz (2006). *Jahrbuch der Psychoanalyse*, 52, Karl Abrahams Begriff der Traumaphilie in der heutigen Diskussion.
ISSN 0075-2363, 232 pp., € 52,—

ANNA BENTINCK

Het *Jahrbuch der Psychoanalyse* nummer 52 heeft als onderwerp «Karl Abrahams Begriff der Traumaphilie» en het is een interessant maar ook merkwaardig themanummer.

Interessant omdat er veel te weinig geschreven wordt over Karl Abraham (1877-1925), die een centrale plaats innam in de psychoanalytische wereld van het begin van de twintigste eeuw. Merkwaardig omdat het

themanummer gewijd is aan een klein artikelje van Abraham, *Das Erleiden sexueller Traumen als Form infantiler Sexualbetätigung* uit 1907, dat hij schreef op een moment dat hij nog maar weinig van psychoanalyse af wist. In 1920 heeft hij zich zelfs voor het artikel verontschuldigd. Abraham heeft in totaal zo'n honderd artikelen geschreven waarvan er enkele erg belangrijk zijn geweest voor de ontwikkeling van de psychoanalyse. Geen enkel is tot op heden zo grondig besproken als dit kleine artikelje nu in dit themanummer.

Voordat ik inga op het artikel en de commentaren, eerst in het kort iets over Abraham in 1907. Karl Abraham was in 1901 op vierentwintigjarige leeftijd, na zijn medicijnenstudie, gaan werken in de psychiatrische kliniek Dalldorf in Berlijn. Hij vond het er geestdodend en oninspirerend. Vandaar dat hij solliciteerde in Burghölzli in Zürich. Hij werd in Zürich aangenomen en kon eind 1904 beginnen. Burghölzli was een grote psychiatrische kliniek van vierhonderd bedden en stond op dat moment bekend als modern en vooruitstrevend. Eugen Bleuler was directeur en Carl Gustav Jung eerste arts-assistent. Toen Jung in 1905 tot secundair-arts benoemd werd, nam Abraham de positie van eerste assistent van hem over.

In de Burghölzli kwam Abraham door Bleuler en Jung in contact met de psychoanalyse. Hij raakte enthousiast, en zoals in zijn aard lag ging hij ermee aan de slag en schreef erover. In 1907 had hij alleen ervaring met zware klinische psychiatrie, geen ervaring met psychoanalyse, laat staan dat hij zelf in analyse zou zijn geweest.

Eind 1907 bezocht Abraham voor het eerst Freud, vlak voordat hij zich als analyticus vestigde in Berlijn. Hun briefwisseling startte in het voorjaar van 1907, nadat Abraham Freud twee artikelen, waaronder het besproken artikel had gestuurd. Het beviel Freud dat Abraham meteen het thema seksualiteit oppakte. Het artikel van Abraham gaat over seksuele trauma's bij kinderen en de rol die de kinderen daar al dan niet zelf

in spelen. Sommige kinderen verweren zich zoveel ze kunnen en vertellen het ook met een, andere kinderen lijken zich makkelijker mee te laten voeren en houden het dan ook nog geheim. Abraham wilde aantonen dat deze laatste kinderen het trauma mogelijk onbewust opzoeken.

In zijn artikel *Verführung, Entführung und die Disposition zum Trauma: Die Arbeiten von Karl Abraham und der Mythos der Persephone* vervolgt Michael Good Abrahams thema. Dit thema draait om de hypothese dat sommige kinderen meer kans lopen dan andere om verleid of ontvoerd te worden, door hun specifieke psychische constitutie en door onbewuste factoren. Good haalt aan hoe op een video-opname bij een benzinestation te zien is hoe een klein meisje heel rustig meeloopt met haar ontvoerder. Dit in tegenstelling tot de mythe van Persephone; zij schreeuwt moord en brand als Hades haar wil ontvoeren. Het gaat om de reactie op een overweldiging. Wat maakt dat de één zich voegt of mogelijk zelfs meewerkt en de ander zich verzet? Franco De Masi vindt in *Sexualität oder Sexualisierung* dat Abraham met zijn nauwkeurige observaties al heel vroeg intuïtief een belangrijk fenomeen op het spoor is gekomen. Dat is het verschil tussen de gewone vroege seksuele ontwikkeling en het seksualiseren van de psychische realiteit. Seksualiseren is een vlucht in de seksuele opwindings en is een voorbode van een latere pathologische ontwikkeling. Kenmerkend daarvoor is het schuldgevoel (alsof het kind ermee heeft ingestemd aan iets verbodens mee te doen) en het daarmee samenhangende zwijgen over het seksuele trauma.

Ulrike May, een groot kenner van de geschiedenis van de psychoanalyse en de vroege teksten, gaat in haar artikel *Erbitte-rung und Nachdenklichkeit* in op wat Abraham in 1920, dus dertien jaar later, over zijn artikel schreef. Namelijk dat er fouten in stonden omdat hij nog maar net begonnen was om zich het psychoanalytische gedachtegoed eigen te maken. May spoort

de fouten op en beschrijft ook Freuds prachtige reactie op het stuk (brief van 7 juli 1907, Freud aan Abraham). De eerste fout was dat Abraham de rol van de fantasie nog niet onderkende, daarmee de feiten genoemd in de anamnese meteen voor echt gebeurde feiten leek aan te zien zonder te beseffen dat er mogelijk dekherinneringen of door de fantasie gevormde herinneringen werden meegedeeld. Abraham was niet de enige beginner die dat deed, ook Jung had daar in 1907 last van. Freuds theorie was moeilijk meteen te vatten.

De tweede fout was dat Abrahams artikel onderscheid maakte tussen normaal en abnormaal. Het onbewust opzoeken van het trauma zou duiden op een abnormale constitutie, terwijl Freud de seksuele constitutie met daarin ook, in de kiem, allerlei pathologische verschijnselen, aan alle kinderen toeschreef.

May schrijft dat de wijze waarop Abraham de nadruk legt op het abnormale haar onaangenaam treft. Ze mist de tolerantie van Freuds uitingen. Naar haar idee zijn er twee analytische houdingen. Een onderverdeling die nog boven de analytische scholen staat. Er zijn diegenen, die verbitterd beschuldigen en bijvoorbeeld tegenover patiënten en collega's een houding hebben van 'Houd de dief' en diegenen die nadenkend hun gedachten laten gaan over hetgeen zich afspeelt — waarbij in een analytisch proces beide kunnen voorkomen. Dit — heel herkenbare — onderscheid maakt zij dan ook tussen Abraham en Freud. Abraham als agressieve veroordeelaar en Freud als nadenkend. Het vreemde is dat May daarmee plotseling zelf aan het veroordelen slaat. Hoewel ze zich tegelijkertijd de vraag stelt of het unfair is. Ik denk wel dat het unfair is.

Het is een algemene beginnerskwaal om te snel oorzaak en gevolg te zien. Abraham wordt in zijn latere geschriften veel genuanceerder en Freud kon er in zijn vroege geschriften ook wat van — zie bijvoorbeeld de koppeling masturbatie-neurasthenie uit

1898. Daarmee blijft het verschil in schrijven tussen Abraham en Freud wel een heel interessant onderwerp. Abrahams stukken zijn een wonder van compactheid en helderheid, terwijl Freuds stukken altijd een ruimte voor verder denken en interpretatie lijken te scheppen.

Concluderend: een interessant en gevalueerd *Jahrbuch* dat echter te weinig recht doet aan Karl Abraham.

Seks en groep

Bespreking van

Morris Nitsun (2006). *The group as an object of desire — Exploring sexuality in group therapy*. Londen/New York: Routledge.

ISBN 978 1 58391 872 2, 305 pp., £ 19,99

GUY VERBRUGGEN

Nitsun geeft met zijn nieuwe boek ook zijn eigen reisweg aan als groepspsychotherapeut en schrijver: van relatief pessimist, bezig met destructieve krachten in de groep (*The anti-group*, 1996) naar een groter optimisme, met meer ruimte voor verlangen en seksualiteit.

The group as an object of desire gaat over de elementen die van een groep een levendige en intensieve ervaring maken, maar ook over het verborgen discours, over het feit dat groepstherapie vaak nog minder dan individuele therapie ruimte laat voor een vrij spreken over seks. De paradoxale situatie in groepstherapie maakt dat men zeer dicht bij elkaar komt, maar geen seksuele gevoelens mag toelaten. Deze marginalisatie weerspiegelt de klassieke sociale beperkingen rond dit onderwerp: taboes en schaamte, vrees voor blootstelling of grensoverschrijding.

Nitsun illustreert met voorbeelden hoe belangrijk de patiënten intieme verhaal voor de groepstherapie kan zijn, hoezeer